

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

УДК 349.6 (477)

Ю. А. Краснова

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри аграрного,
земельного й екологічного права імені В. З. Янчука
Національного університету біоресурсів і природокористування України

В. О. Хомік

студентка юридичного факультету
Національного університету біоресурсів і природокористування України

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ

Статтю присвячено особливостям юридичної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Охарактеризовано легальне розуміння поняття «жорстоке поводження з тваринами», основні принципи захисту тварин від жорстокого поводження. Визначено поняття «знущання над тваринами», його основні ознаки. Акцентовано увагу на видах і розмірах юридичної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами.

Ключові слова: тваринний світ, гуманне ставлення до тварин, жорстоке поводження з тваринами, знущання над тваринами, юридична відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

Постановка проблеми. Правова охорона тваринного світу в екологічному праві й природоохоронному законодавстві ґрунтується на тому, що тваринний світ є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного й естетичного збагачення й виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової та лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей [10].

З огляду на те, що прагнення до збереження різноманіття фауни викликане низкою глобальних екологічних проблем, еколого-правове забезпечення захисту тварин від жорстокого поводження є досить важливою й актуальною проблемою правового регулювання.

Мета статті – визначити юридичну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

Виклад основного матеріалу. Охорона представників тваринного світу від жорстокого поводження є одним із державних шляхів правової охорони. Так, у ХХ ст. необхідність

захисту тварин від жорстокого поводження була визнана на міжнародному рівні шляхом прийняття Європейської конвенції «Про захист домашніх тварин (кімнатних тварин)» № 125 від 13 листопада 1987 р., яка визнає, що людина має моральне зобов'язання поважати всіх живих істот, пам'ятаючи про те, що домашні тварини мають особливі стосунки з людиною [3].

До основних законодавчих актів України, що стосуються захисту тварин від жорстокого поводження, слід віднести насамперед Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», Кримінальний кодекс України (далі – КК України) і Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» у ст. 2 також указує, що нормативно-правове регулювання захисту тварин від жорстокого поводження здійснюється законами України «Про тваринний світ», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про ветеринарну медицину», «Про забезпечення санітарного й

епідемічного благополуччя населення від інфекційних хвороб» [2].

Цими нормативно-правовими актами передбачено, що в суспільстві забезпечене гуманне поводження зі свійськими та дикими непродуктивними й продуктивними тваринами, тобто дії, спрямовані на забезпечення тваринам умов, які відповідають їхнім фізіологічним, біологічним і видовим особливостям, створення можливостей для їх існування й уважне ставлення до стану здоров'я тварин [1].

Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» у ст. 1 дає визначення основних понять – гуманного ставлення до тварин і жорстокого поводження з тваринами. Так, під гуманним ставленням до тварин розуміються дії, що відповідають вимогам захисту тварин від жорстокого поводження й передбачають доброзичливе ставлення до тварин, сприяння їх благо, покращення якості їх життя.

Жорстоке поводження з тваринами визначається цією ж статтею як знущання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування тварин одна на одну, учинене з хуліганських або корисливих мотивів [8].

Щодо поняття «знущання над тваринами», то воно не має законодавчого визначення, що доволі часто призводить до довільного його трактування під час судового розгляду справ про знущання над тваринами, включаючи той факт, що деякі з фактів знущання не визнаються судами як такі.

Знущання має місце в разі вчинення діяння, що завдає тварині істотного болю, має характер мучення. Знущання над тваринами полягає в жорстокому поводженні з ними, в об'єктивно не вимушеному заподіянні їм болю, систематичному побитті, у заподіянні фізичних страждань, у залишенні без їжі та води, нанесенні їм ран і каліцтв, у впливі термічних факторів і хімічних речовин.

Ознакою злочинного знущання є застосування жорстоких методів його вчинення, тобто таких, які вчиняються особливо болючими способами, шляхом заподіяння травм, переломів кінцівок, термічного чи хімічного впливу тощо. Жорстокі методи знущання над тваринами характеризуються мученицьким заподіянням їм смерті, отруєнням, катуванням вогнем, позбавленням кінцівок та іншими діями, завідомо пов'язаними із заподіянням сильних страждань, з особливою жорстокістю [6].

Стаття 4 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» визначає основні принципи захисту тварин від жорстокого поводження, а саме:

1) жорстоке поводження з тваринами є несумісним із вимогами моральності та гуманності, спричиняє моральну шкоду людині;

2) необхідним є забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям;

3) наявність можливості припинення права власності й інших речових прав на тварин у разі жорстокого поводження з ними;

4) заборона жорстоких методів умертвіння тварин;

5) необхідним є утримання й поводження з домашніми тваринами без мети заподіяння шкоди як оточуючим, так і самій тварині [8].

Тому чинне законодавство має регулювати передусім ті відносини, що складаються у сфері охорони тварин, які перебувають у певному біологічному стані, у якому вони здатні до самовідтворення та саморозвитку, а також для яких характерна чутливість до подразнень і рухливість, можливість контакту із зовнішнім світом. Так, Закон України «Про тваринний світ» від 13 грудня 2001 р. мав забезпечити визначення умов постійного існування тварин, передбачаючи захист (охорону) їх життя на всіх стадіях розвитку. У преамбулі цього Закону тварини розглянуті як компонент навколишнього природного середовища. Закон України «Про тваринний світ» у статті 63 визначає загальні засади відповідальності за порушення законодавства в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу. Зокрема, у статті зазначається, що порушення законодавства в галузі охорони, використання й відтворення тваринного світу тягне за собою адміністративну, цивільно-правову чи кримінальну відповідальність згідно із законом [10].

Щодо кримінальної відповідальності, то найбільше встановлене наразі покарання – один рік ув'язнення. Інша річ, що дуже рідко вдається порушити кримінальну справу за жорстоке поводження з тваринами, а ті, що порушуються, не доходять до суду під різними приводами, бо в чинній законодавчій системі такі злочини вважаються легкими, і органи правопорядку не зацікавлені проводити якісь слідчі дії, витратити свій час. Наразі тільки одна особа чи не за всю історію незалежної України була засуджена на 4 роки – це київський догхантер Олексій Виду-

ла. І все тому, що до нього було застосовано дві статті: окрім жорстокого поводження з тваринами (стаття 299 КК України), ще й стаття 300 КК України – пропаганда жорстокості [11].

Згідно зі статистичними даними Міністерства внутрішніх справ України, у 2007 р. за статтею 299 КК України «Жорстоке поводження з тваринами» було порушено 5 кримінальних справ, у 2008 р. – 31, у 2009 р. – 41, у 2010 р. – 25, у 2011 р. – 35, у 2012 р. – 24, у 2013 р. – 28, у 2014 р. – 57, у 2015 р. – 54. При цьому відповідно до Єдиного державного реєстру судових рішень України починаючи з 2010 р. і до сьогодні зафіксовано 51 обвинувальний вирок за жорстоке поводження з тваринами, де переважна більшість винних відбулася лише незначними штрафами. Але такі показники не відображають реальної кількості вчинених злочинів. Значну кількість випадків учинення жорстокого поводження з тваринами органи внутрішніх справ не фіксують, тому ці діяння мають високий рівень латентності.

Наразі Верховна Рада прийняла законопроект, за яким передбачається більш суворе покарання за жорстоке поводження з тваринами. Так, наприклад, зараз за такий злочин винуватцям загрожує від шести місяців арешту або штраф у вигляді 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Також можливе позбавлення волі на строк до трьох років. Якщо ж злочин учинено на очах малолітньої особи, то законом передбачено п'ять років ув'язнення.

У новому законопроекті вказано, що мордування тварин або вчинення інших дій, що призвели до їх мучення чи каліцтва, тягне за собою накладання штрафу від 200 до 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років.

Злочини, вчинені з особливою жорстокістю, або якщо вони призвели до каліцтва чи загибелі, або вчинені групою осіб, караються позбавленням волі на строк від 5 до 8 років [7].

Висновки і пропозиції. Жорстоке поводження з тваринами, на жаль, залишається для України буденністю. Таким чином, основна проблема, на якій потрібно акцентувати увагу, – занижений рівень відповідальності за жорстоке поводження з тваринами. Дуже важливо наголосити на необхідності посилення адміністративної, а особливо кримінальної відповідальності за жорстоке поводження з тваринами, оскільки люди, які жорстоко поводяться з тваринами, схильні до будь-якого насильства. Тому попередження насильства над тваринами

не тільки допомагає нам гуманізувати суспільство, а й виявляє суспільно небезпечні елементи. Із цією метою Верховна Рада прийняла за основу зміни до Закону «Про захист тварин від жорстокого поводження», Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо впровадження гуманного ставлення до тварин.

Ще однією важливою проблемою є те, що законодавець не встановив чітке визначення поняття «знущення над тваринами». Це має важливе значення саме під час кваліфікації злочинів, пов'язаних із жорстоким поводженням із тваринами, що призводить до того, що суд неправильно кваліфікує діяння особи, тому багато злочинців залишаються непокараними за цей вид злочинів. Законодавцю необхідно подолати цю прогалину шляхом визначення вказаного поняття й закріплення діянь, які є знущанням над тваринами, на законодавчому рівні.

Список використаної літератури:

1. Вербіцька М. Юридична відповідальність за жорстоке поводження з тваринами / М. Вербіцька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Херсон, 2014. – Вип.1/2014. – Т. 3.– С. 9–14.
2. Верейці О. Відповідальність за жорстоке поводження з тваринами / О. Верейці // Журнал «МЕН». – Харків, 2014. – № 4. – С. 110–118.
3. Денисов С. Кримінально-правова охорона тваринного світу / С. Денисов, Р. Якушев // Юридична наука. – 2014. – № 1. – С. 63–71.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР, 1984 р. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001, № 25–26. – Ст. 131.
6. Оліневич О. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами / О. Оліневич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/notes/>.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо запровадження гуманного ставлення до тварин) : Проект закону від 14.09.2016 р. № 5119-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ХН3Y71AA.html.
8. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006 р. – № 27. – ст. 230.
9. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р.

- № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991 р. – № 41. – Ст. 546.
10. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 р. № 2894-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002 р. – № 14. – Ст. 97.
11. Ясинчук Л. Відповідальність за жорстоке поводження з тваринами посилять / Л. Ясинчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://expres.ua/digest/2017/04/18/238286-vidpovidalnist-zhorstoke-povodzhennya-tvarynamy-posylyat>.
-

Краснова Ю. А., Хомик В. А. Юридическая ответственность за жестокое обращение с животными

Статья посвящена особенностям юридической ответственности за жестокое обращение с животными. Охарактеризовано легальное понимание понятия «жестокое обращение с животными», основные принципы защиты животных от жестокого обращения. Определено понятие «издевательство над животными», его основные признаки. Акцентировано внимание на видах и размерах юридической ответственности за жестокое обращение с животными.

Ключевые слова: *животный мир, гуманное отношение к животным, жестокое обращение с животными, издевательство над животными, юридическая ответственность за жестокое обращение с животными.*

Krasnova Yu. A., Khomik V. O. Legal responsibility for animal cruel

The article is devoted to the peculiarities of legal liability for cruel treatment of animals. They characterized a legal understanding of the concept of “cruel treatment of animals”, the basic principles of protecting animals from cruel treatment. The concept of “abuse of animals”, its main features is defined. Attention is focused on the types and sizes of legal liability for cruelty to animals.

Key words: *wildlife, human treatment of animals, animal cruel, abuse of animals, legal responsibility for animal cruel.*